

PODNĚTY TÝKAJÍCÍ SE NEROVNÉHO POSTAVENÍ MIGRANTEK
(České ženské lobby, resp. Radě vlády ČR pro rovnost žen a mužů)

1) Obecně k nutné reflexi obtížných situací některých kategorií migrantek

Analýza Sdružení pro integraci a migraci (dále jen „SIMI“) a FHS UK názvem *Ženy na vedlejší koleji* (2016)¹, která byla zaměřena na gender, migraci a stárnutí, zřetelně ukázala, že v ČR narůstá a v budoucnu bude ještě výrazněji narůstat **skupina žen migrantek nebo žen s migračním původem, u které lze očekávat vyšší riziko sociální exkluze ve srovnání s migranty obecně i ve srovnání s dalšími skupinami žen a mužů z většinové společnosti**. Riziko exkluze však může být různými nástroji státu v oblasti integrace a rovných práv eliminováno. V současnosti však, i přes stávající snahy o genderově senzitivní politiky a vyrovnávání postavení žen a mužů ve společnosti, tvoří **stárnoucí migrantky neviditelnou a ochrannými opatřeními vesměs nedotčenou skupinu**, ačkoliv nezřídka bývají vystaveny obtížným situacím, nerovnému zacházení a institucionální, strukturální či individuální diskriminaci.

Je tomu tak i přesto, že k částečnému zlepšení práv migrantek (alespoň v rovině teoretického ukotvení) postupem času dochází. Tento proces je ale velmi pomalý a nereflektuje potřeb různých věkových skupin.

Pokud jde o konkrétní oblasti života těchto žen, takřka u všech oblastí jsme identifikovali legislativní nedostatky či problémy aplikační praxe. Zejména se jednalo o vyloučení řady migrantek z veřejného zdravotního pojištění, nedostatečné zakotvení ochrany před diskriminací, absentující zajištění sociálního bydlení, nedostupnost zařízení pobytových služeb dlouhodobé péče, úskalí spojená s rekvalifikacemi či se sladováním rodinného a pracovního života (popř. i v kombinaci se snahou o sebevzdělání a profesní rozvoj), komplikace s udržením si pobytového statusu, kterým je vystavena migrantka jako oběť domácího násilí, problémy s potřebnou dobou důchodového pojištění a absenci propojení jednotlivých rezortů státní správy s negativním dopad do každodenního života žen z cílové skupiny, jak se ukázalo například v otázce žádostí o důchodové dávky, či vyloučení z vybraných sfér veřejného života (neexistence volebního práva). **Oblast důchodového pojištění, zdravotní péče a bydlení, resp. otázky, které s nimi souvisejí, pak beze sporu patří mezi nejpálčivější problémy**, s nimiž se ženy ze zkoumané cílové skupiny potýkají. Případy z praxe SIMI již dokumentují u této sociální skupiny problémy typu bezdomovectví, sociální izolace či různé (i extrémní) podoby chudoby.

Je zřejmé, že výsledná situace je kombinací několika „trendů“ posledních let, mezi něž patří **feminizace chudoby** (což vyjadřuje zvyšující se podíl a převahu chudoby mezi ženami ve srovnání s muži), **genderové aspekty sociálního vyloučení** (které s chudobou často souvisí), **feminizaci stárnutí** (kdy se ženy dožívají vyššího věku než muži a jejich podíl mezi seniorskou populací roste), i **feminizace migrace** (v ČR je trendem posledních let podle dostupných údajů² rostoucí počet migrujících žen a jejich upřednostňování trvalé migrace). V tomto kontextu je pak v současných studiích uváděno, že evropská společnost stojí, kromě již zmíněných i před **velkým rizikem zbarvení chudoby**, což v podstatě reflektuje skutečnost, že stárnoucí ženy s migračním původem patří mezi velmi zranitelné osoby.

¹ HRADEČNÁ, P., JELÍNKOVÁ, M., EZZEDDINE, P., HAVELKOVÁ, H. (2016): *Ženy na vedlejší koleji*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.

² Statistiky CZSO či např. vládní Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců v České republice za rok 2012, 2013, 2014 potvrzují trend přibývání počtu žen mezi příchozími a preferenci trvalého migrace oproti mužům, u nichž převládá přechodný charakter pobytu.

Nelze říci, že by *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020* toto téma zcela přehlédla. Naopak, zaměřuje se jako jedna z prvních na otázku sociálního vyloučení a genderově podmíněné marginalizace vícenásobně diskriminovaných osob a genderová specifika bezdomovectví zvyšující zranitelnost žen bez domova, přičemž migrantky (migranty) a seniorky (i seniory) řadí právě mezi ty nejzranitelnější.

Nicméně, je úlohou státu a jeho orgánů zakotvit takové mechanismy, které zaručí, že se ochrana migrantek ohrožených sociálním vyloučením skutečně promítne do střednědobých i dlouhodobých cílů sociální politiky státu, která bude vycházet ze společenského konsensu o potřebě solidarity a bude citlivě vnímat intersekcionalní znevýhodnění těchto žen. **V žádném ze strategických dokumentů v ČR jsme však nenašli dostatečně konkrétní opatření na podporu migrantek** ve vyšším středním a seniorském věku.

Doporučení:

Ke skutečné rovnosti žen migrantek ve společnosti nestačí pouze deklarované uznání toho, že jsou ve zranitelnějším postavení, ale ze strany státu je zapotřebí konkrétních cílených opatření a aktivit, které tuto nerovnost pomohou minimalizovat.

2) K řešení otázky vícenásobné diskriminace

Zásada rovnosti a nediskriminace, přestože teoreticky zakotvená v řadě závazných dokumentů mezinárodní i národní povahy, **je v praxi často porušována a oběťmi diskriminace jsou podle dostupných informací ve zvýšené míře i migrantky**, ať už z důvodu pohlaví – genderu (což ostatně platí i pro české ženy), tak z důvodu příslušnosti k sociální skupině nebo z důvodu etnicity.

Jejich situace se ale dále zkomplikuje, když se k už vyjmenovaným důvodům diskriminace přidají další znevýhodňující faktory, jako např. vyšší věk a diskriminační důvody se tak mohou násobit. Podle některých výzkumů (FRA, 2011; FRA, 2015) jsou vícenásobnou diskriminací ohroženy nejvíce tzv. viditelné menšiny, mezi něž řada migrantek patří. Jiné studie (Tóthová, 2011) pak dokonce pokládají migrantky za vůbec **nejčastější oběti vícenásobné diskriminace v Evropě**.

Vícenásobná diskriminace nepochybně představuje novou dimenzi uvažování z pohledu evropského antidiskriminačního práva, přestože se jí doposud nedostalo takové pozornosti, jaké by si bezpochyby zasloužila. Evropská legislativa jednotnou **definici vícenásobné diskriminace stále** postrádá a stejně tak ji bohužel **neupravuje ani česká legislativa**. Prozatím se fenoménu vícenásobné diskriminace věnují v ČR zejména neziskové organizace, které zpracovávají analýzy na toto téma, realizují nejrůznější osvětové kampaně, pomáhají konkrétním obětem diskriminace a snaží se i o změny nevyhovující legislativy. V nedávné době došlo i k založení Platformy proti vícenásobné diskriminaci. Otázce diskriminace se věnovala i kancelář veřejného ochránce práv. NNO i veřejná ochránkyně práv poukazují na řadu úskalí obrany proti diskriminaci v českém kontextu, která podle našeho názoru významně ohrožují právě i migrantky či osoby s migračním původem a limitují jejich možnosti obrany před diskriminací. Chybějící zakotvení konceptu vícenásobné diskriminace patří nepochybně mezi zásadní bariéry, snižující možnosti obrany konkrétních obětí.

Doporučení:

Projekt „Migrantky mezi ženami 2017“ je realizovaný za finanční podpory Úřadu vlády ČR a Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů.

Zohlednit, že postavení některých osob ve společnosti je ještě křehčí i v rámci jednotlivých znevýhodněných skupin a je nutné ho zkoumat **optikou vícenásobné diskriminace, která by mohla vést k pochopení interakce zároveň se prolínajícími diskriminačními důvody, a za tímto účelem zakotvit definici vícenásobné diskriminace v antidiskriminační legislativě, stejně tak jako usilovat o přenesení tohoto konceptu do rozhodovací činnosti soudů a o celkové zvýšení informovanosti soudů o této problematice.**

3) Ke sběru statistických údajů o migrantkách a migrantech

Jak se bohužel ukazuje, oblast migrace a genderu je více či méně obtížně statisticky podchytitelná, a to nejen v ČR, ale i v jiných evropských státech. Některé výzkumy dokonce označují migrující osoby za neviditelné, protože statistické údaje neposkytují dostatek informací o jejich faktické situaci ani skutečné velikosti. Na vině jsou pravděpodobně nekonzistentní data a rozdíly v definicích a koncepcích. V řadě zemí, ČR nevyjímaje, mizí tyto ženy (ale i muži) ze statistik po získání občanství daného státu apod. Uváděná **neviditelnost migrujících osob ve studiích a statistikách může sama o sobě prohlubovat různé druhy znevýhodnění**, kterým tyto osoby čelí. Nicméně tam, kde jsou k dispozici zároveň údaje o pohlaví, věku a etnickém původu, nám statistické údaje a výzkumy zřetelně ukazují, že migrantky tvoří zranitelné osoby ohrožené sociálním vyloučením a chudobou.

Vyhodnotíme-li údaje o migrantkách, které máme oficiálně k dispozici, ať už pocházející z Českého statistického úřadu či od Ministerstva vnitra ČR, resp. z pravidelných *Zpráv o situaci v oblasti migrace a integrace na území ČR* či analýzy k nové Koncepti integrace cizinců, můžeme popsat i další velmi zajímavé trendy, mezi něž patří fakt, že **přibývá podíl žen mezi příchozími osobami a že u žen lze také vysledovat trvalejší charakter migrace** (ve srovnání s muži migranty, u nichž převažuje přechodný charakter pobytu). Za zmínku v neposlední řadě stojí i to, že přibývá nejen migrantek ve věku nad 50 let, ale z této skupiny pak i těch, které jsou ve věku nad 65 let.

Věková struktura cizinců i současné migrační trendy přesvědčivě dokládají, že počet migrantů-seniorů, migrantek-seniorek i osob s migračním původem v seniorském věku v ČR zásadně narůstá a že čelí mimořádně obtížným a specifickým životním situacím (od problémů se získáním důchodu, diskriminací na trhu práce až po extrémní ohrožení sociální exkluzí). Co se týče migrantů seniorů a migrantek seniorek, existují o této skupině alespoň základní statistická data (**ovšem se zásadní výjimkou o jejich působení na trhu práce, kde je situace zcela nezmapovaná**), o skupině naturalizovaných migrantů, kteří čelí velmi podobným problémům, však specifická data neexistují. Víme tedy, že tato rychle narůstající skupina čelí velmi obtížným situacím, ale nevíme, jak je tato skupina českých obyvatel velká. **Jejich uváděná „neviditelnost“ ve statistikách pak brání účinnému navrhování a realizaci nezbytně potřebných sociálních opatření.**

Dodejme, že v rámci EU existují v jednotlivých národních státech různé definice toho, kdo je to „migrant“ a některé státy, podobně jako ČR, po naturalizaci tuto skupinu „nových“ občanů ve statistikách nesledují. Jiné státy si však určitou odlišnost této skupiny uvědomují a ve svých statistikách zavedli kategorii další. Německé statistiky například hovoří o „osobách s migrantským původem“, což zahrnuje všechny osoby, které přišly do Německa po roce 1950 a jejich potomky. Stejný pojem („osoby s migrantským původem“) používá Rakousko, tato kategorie pak zahrnuje jak první generaci cizinců (tedy ty, kdo se narodili mimo Rakousko, ale přistěhovali se do Rakouska), tak druhou generaci cizinců (ti, kdo se narodili rodičům z první generace přistěhovalců). Poněkud více specifickou terminologií má Velká Británie, ve které je používán termín „osoby narozené v zahraničí“, který zahrnuje všechny legálně

SDRUŽENÍ ASSOCIATION
PRO INTEGRACI FOR INTEGRATION
A MIGRACI AND MIGRATION

Úřad vlády České republiky

pobývajících osoby v Británii, které se narodily v zahraničí bez ohledu na jejich případnou naturalizaci a původ.

Doporučení

Vzhledem k závažným a specifickým problémům, se kterými se tato skupina obyvatel potýká, a vzhledem k podloženému předpokladu, že tato skupina osob se bude do budoucna stávat **nezanedbatelně početně větší**, v souvislosti s detailním zpracováním situace migrantek seniorek a českých občerek s migrační historií (k tomu podrobně viz analýza *Ženy na vedlejší koleji?*, dostupná na stránkách www.migrace.com) přicházíme s podnětem, aby **Český statistický úřad, respektive instituce, z jejichž dat čerpá, zavedly ve sledovaných statistikách novou kategorii osob, které v ČR získali občanství, ale mají migrační kořeny/původ.**

Zpracovala: Pavla Hradečná, Sdružení pro integraci a migraci